

The Effectiveness of Integrating Philip Cam's Brain Stories with Creative Drama Method on Moral Intelligence and Social Skills of Elementary School Students

Mohadeseh Karbalai Mohammadnejad^{*}, Rahim Moradi^{**}

Seyed Shamsodin Hashemi Moghadam^{***}

Abstract

The present study aimed to investigate the effectiveness of combining Philip Cam intellectual stories with creative representation on the moral intelligence and social skills of elementary school students. A semi-experimental, socio-statistical design was employed with 30 sixth-grade students from Superior Mind School in Gorgan, Iran. Participants were divided into two groups (experimental and control) using convenience sampling. Data were collected using the Link and Keel Moral Intelligence Questionnaire (2011) and the Matson et al. Social Skills Questionnaire (1983). The experimental group received instruction on Flip-cam stories integrated with creative representation strategies for eight 45-minute sessions, while the control group received traditional instruction on Flip-cam stories. Data were analyzed using descriptive statistics (mean and standard deviation) and inferential statistics (multivariate analysis of covariance). The results demonstrated a significant positive effect of teaching Philip Cam stories with creative representation on the moral intelligence and social skills of elementary school students ($p < 0.01$). It is recommended that educators incorporate creative representation strategies when teaching stories in thinking and research lessons.

^{*} Master of Science in Elementary Education, Faculty of Humanities, Arak University, Arak, Iran,
hanimohamadihani@gmail.com

^{**} Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, Arak University, Arak, Iran
(Corresponding Author), Rahimnor08@gmail.com

^{***} Associate Professor Emeritus, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, Arak University,
Arak, Iran, s-hashemimoghadam@araku.ac.ir

Date received: 20/01/2024, Date of acceptance: 11/11/2024, Date Printed: 07/11/2025

Keywords: Philip Cam's Brain Stories, Creative Drama, Moral Intelligence, Social Skills.

Introduction

One of the new educational approaches that can be combined with creative play is the Philosophy for Children program. In fact, the goal of Philosophy for Children is to produce children with independent thinking (Daniel, 2022). Philosophy has a positive effect on various abilities, including reasoning skills in children (Wu, 2021). One of the variables that it seems that the use of flip-cam stories can help improve is social skills. This is while in the present era, children and adolescents must develop social skills and moral intelligence in order to face the developments of the digital age with the aim of making favorable decisions and solving societal problems (Rostami et al., 2016, p. 11). On the other hand, various methods and approaches have been used to develop students' social skills (Aksuy and Baran, 2014), including the social skills training program (Erbay and Dagro, 2010); Creative Drama Activities (Kilicaslan & Asasglou, 2010); In fact, creative drama is a comprehensive approach that aims to activate students in the learning process, entertain them, and ultimately lead to deep and sustainable learning (Efilati et al., 2022). Now, the present study seeks to answer the question of whether teaching flip-cam intellectual stories by enriching the creative drama method has an effect on the moral intelligence and social skills of elementary school students?

Materials & methods

The present study is one of the applied studies that used a semi-experimental method with a pretest-posttest design with a control group (Non-equivalent control group pretest-posttest design). The statistical population of this study included sixth-grade male students at Mengheher Primary School. Through the accessible and purposive sampling method, 30 male students were selected and replaced in two experimental groups (15 people) and control (15 people). The experimental group was exposed to the independent variable "performing flip-cam stories based on the creative display strategy" for 8 45-minute sessions. In the experimental group, in order to strengthen the moral intelligence and social skills of the students, multiple strategies were tried to be included in the implementation protocol, including warm-up activities, creative display strategy, question and answer, and philosophical exploration circle, and finally, summarization, homework, and evaluation. In the control group, the teacher performed flip-cam stories in the traditional way and reading by the teacher and students without

the creative display strategy. In other words, in both groups, the stories were constant, but their execution strategy was different. To collect data, the moral intelligence questionnaire, Link and Keel (2011) and the Matson, Rotatori, and Hassel (1983) questionnaire were used to assess social skills.

Discussion & Result

A multivariate analysis of covariance (MANCOVA) was employed to examine the differences between the experimental and control groups regarding moral intelligence. Based on the results presented in Table 3, it can be concluded that after controlling for the pre-test, there was a significant difference between the experimental and control groups in terms of the components of honesty and responsibility. Furthermore, according to the results of the univariate analysis of covariance, there were significant differences between the experimental and control groups in terms of the components of benevolence ($F = 28.31, p < .001$) and compassion ($F = 26.05, p < .001$).

Conclusion

The results of the first hypothesis showed that combining flip-cam story teaching with creative representation has an effect on the moral intelligence of elementary school students ($p < 0.0001$ and $F = 3.12$). The results of this hypothesis are consistent with the results of research by Yousefian-Aheri et al. (1401), Suleiman Pour-Omran (1400) in Iran and by Verley (2016), Kahrizeh et al. (2018), Boyraz and Turkan (2021) and Willis (2022) abroad. In explaining these results, it can be said that creative representation, due to its artistic approach, is attractive to students and combining it with a philosophy program for children can be effective in students' reasoning and moral intelligence. In this context, it should be said that the art aesthetics education program should be organized in such a way that, within the framework of the developed program, children benefit from seeing works of art with special pleasure and attraction and are motivated to create works of art, and their perception and attitude towards understanding and creating art and aesthetics are strengthened (Barghi, 2021). Also, the results of the second hypothesis showed that combining flip-cam story teaching with the creative demonstration method has an effect on the social skills of elementary school students ($p < 0.0001$ and $F = 3.12$). In explaining this finding, it can be said that the use of demonstration-based methods increases students' motivation towards the lesson (Tukdemir, 2015). This method creates opportunities for the development of skills such as communication skills, mutual understanding, cooperation and group participation,

respect and mutual trust (Göktürk, Çalışkan, & Öztürk, 2020). Guriyai (2014) showed that creative play can be effective and help increase students' motivation and creativity. Creative play has a positive effect on preschool children's memory by creating an integrated learning environment. Therefore, it is suggested that the integration of creative play methods, including improvisation, role-playing, puppetry, and shadow play, be used in the elementary school curriculum. Given the significance of this method in education, it is suggested that empowerment courses be held for teachers to familiarize themselves with various creative play methods.

Bibliography

- Aksoy, P., & Baran, G. (2010). Review of studies aimed at bringing social skills for children in preschool period. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 9, 663-669.
- Asghari, F. and Ghasemi Jobaneh, R. (2014). Survey on the Relationship between Moral Intelligence and Religious Orientations with Marital Satisfaction among Married Teachers. *Family Counseling and Psychotherapy*, 4(1), 65-85. [In Persian].
- Bahrani, M A., Asami M., Fatehpanah, A., Dehghani Tafti, A., Ahmadi Tehrani, G. (2012). Moral intelligence status of the faculty members and staff of the Shahid Sadoughi University of Medical Sciences of Yazd. *IJMEHM*. 5 (6) :81-95. [In Persian].
- Barghi, I. (2021). The Necessity of education Aesthetic Knowledge: Its Position in the Elementary Sixth Grade Reading Book Curriculum. *Education Strategies in Medical Sciences*, 13(6), 608-617.
- Borba, M. C., & Villarreal, M. E. (2005). *Humans-with-media and the reorganization of mathematical thinking: Information and communication technologies, modeling, visualization and experimentation* (Vol. 39). Springer Science & Business Media.
- Boyras, C., & Türkcan, B. (2021). Development of a Primary School Teacher on Philosophy with Children: An Action Research. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 13(4).
- Çakiroğlu, A., & Yildiz, D. G. (2023). Research of the Usage of Creative Drama Method In 7th Grade English Teaching in Terms of Student Attitudes and Opinions. *Academic Knowledge*, 6(2), 136-149.
- Daniel, M. F. (2021). In the Footsteps of Matthew Lipman: Dialogue among Peers and Dialogical Thinking. *Analytic Teaching and Philosophical Praxis*, 41(1), 62-79.
- Dondlinger, M. J., & Wilson, D. A. (2012). Creating an alternate reality: Critical, creative, and empathic thinking generated in the Global Village Playground capstone experience. *Thinking Skills and Creativity*, 7(3), 153-164.
- Efiliti, E., & Akmatolieva, A. (2022). The effect of creative drama course in the preschool period on the development of children's self-confidence: views of families and teachers. *Revista Conrado*, 18(85), 45-52.

285 Abstract

- Erbay, F., & Dođru, S. S. Y. (2010). The effectiveness of creative drama education on the teaching of social communication skills in mainstreamed students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 4475-4479.
- Farrokhi, H., Mostafapour, V., Sohrabi, F. The Effectiveness of Teaching Based on Theory of Mind and Social Skills Training on Symptoms of Children with Conduct Disorder. *J Child Ment Health* 2017; 4 (2) :14-24. [In Persian].
- Ferguson, J. P., Tytler, R., & White, P. (2022). The role of aesthetics in the teaching and learning of data modelling. *International Journal of Science Education*, 44(5), 753-774.
- Göktürk, Ö., Çaliskan, M., & Öztürk, M. S. (2020). The Effects of Creative Drama Activities on Developing English Speaking Skills. *Journal of Inquiry Based Activities*, 10(1), 1-17.
- Güray, B. (2014). Creative Drama: A Way to Understand Shakespeare?. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 1127-1131.
- Hong, R., & Hong, Y. (2022). Experience, imagination and integration: Creative drama for values education. *Sustainability*, 14(18), 11113.
- Hong, R., & Hong, Y. (2022). Experience, imagination and integration: Creative drama for values education. *Sustainability*, 14(18), 11113.
- Kahrizeh M, Rezaeian Faraji H, Zandipour T.(2018). The Effect of Storytelling on Moral Intelligence and its Components in Primary School Female Students . *J Child Ment Health*; 5 (2) :72-82. [In Persian].
- Kahrizeh, M., Rezaeian Faraji, H., & Zandipour, T. (2018). The Effect of Storytelling on Moral Intelligence and its Components in Primary School Female Students. *Quarterly Journal of Child Mental Health*, 5(2), 72-82.
- Karagianni, L. A., & Papadopoulos, S. (2019). Museum experience through inquiry drama. *National Drama Research*, 10(1), 3-22.
- Kian, M., Ehsangar, H., & Izanloo, B. (2020). The effect of hidden curriculum on creativity and social skills: The perspective of elementary schools. *Journal of Social Behavior and Community Health*.
- Kiliçaslan, H., & Asasoglu, A. O. (2010). A research process with creative drama in interior architecture studies. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 9, 1462-1466.
- Koray, Ö. Z., Ahiskali, E. E., & Türkel, A. (2022). Is an online creative drama lesson possible? Preschool prospective teachers' opinions on the effectiveness of online creative drama lessons. *International Journal of Education and Literacy Studies*, 10(3), 121-128.
- Leng, L., & Gao, Z. (2020). The Development and Contextualization of Philosophy for Children in Mainland China: Based on Three Model Schools' Practice. *Teaching Philosophy*.
- Mirzaei, L. , Golizade, Z. and Samadi, Z. (2024). Meta-analysis of the effectiveness of teaching philosophy to children on students' cognitive skills. *Thinking and Children*, 15(1), 269-294. [In Persian].
- Nawrozi , W. , Karimian, H. and Talbi, B. (2023). The Effectiveness of teaching Philosophy for Children (P4C) on social Responsibility of Elementary primary Students. *Thinking and Children*, 13(2), 267-293. [In Persian].

- Nourbakhsh, Javad & Khairabadi, Mohammad Nabi. (2019). Study of the artistic and aesthetic aspects of the third grade mathematics textbook. *Progress in Basic Science Education*, 5(15), 39-47. [In Persian].
- Philip, Cam. (2005). *Intellectual Stories (1): Philosophical Explorations for Children*. Translated by Ehsaneh Bagheri. Tehran: Amir Kabir. [In Persian].
- Rezaei, A & Hafezi, A. (2012). Social Skills in Students with Intellectual Disabilities, Autism, Learning Disabilities and Normal Students. *JOEC* 2012; 11 (4) :363-374. [In Persian].
- Safipour A, Afhami R, Kian M. (2022). The Effect of Storytelling Teaching Methods and Creative Participatory Demonstration on Learning the Concepts of the Museum's Intangible Heritage by Primary School Students. *Journal of Theory and Practice in the Curriculum*, 10(20)T 427-474. [In Persian].
- Tokdemir, G. (2015). *Teaching vocabulary to young learners through drama* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Tomkins, A. (2009). "It was a great day when...": An exploratory case study of reflective learning through storytelling. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 8(2), 123-131.
- Ulubey, Ö. (2018). The Effect of Creative Drama as a Method on Skills: A Meta-Analysis Study. *Journal of Education and Training Studies*, 6(4), 63-78.
- Ünsal, B. (2005). İlköğretim ikinci kademe (6, 7, 8. sınıflar) Türkçe dersinde drama yönteminin çocukların dil ve anlatım becerilerine katkısı. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara*.
- Virtanen, A., & Tynjälä, P. (2022). Pedagogical practices predicting perceived learning of social skills among university students. *International Journal of Educational Research*, 111, 101895.
- Willis, A. (2022). *Effect of Animated Story Stimuli versus Static Story Stimuli on the Narratives of Elementary Students with Language Impairment* (Doctoral dissertation, Idaho State University).
- Worley, P. (2016). Philosophy and children. *The Philosophers' Magazine*, (72), 119-120.
- Wu, C. (2021). Training teachers in China to use the Philosophy for Children approach and its impact on critical thinking skills: A pilot study. *Education Sciences*, 11(5), 206.
- Yousefian Ahari, P. , Ranjdoust, S. and Azimi, M. (2022). Content Analysis of Fourth Grade Textbooks Based on the Components of Philosophy for Children Curriculum and Spiritual Intelligence. *The Journal of New Thoughts on Education*, 18(3), 203-228. [In Persian].
- Zeighami Mohammadi, S., Tajvidi, M, Ghazizadeh, S. (2014).The relationship between spiritual well-being with quality of life and mental health of young adults with beta-thalassemia major. *Sci J Iran Blood Transfus Organ*; 11 (2) :147-154. [In Persian].
- Zhang, X. (2022). A Teaching Model Combining Aesthetic Education and Action Education Based on Cluster Mining under the Background of Big Data. *Wireless Communications and Mobile Computing*, 2022(1), 7524075.
- Zobdeh, A. , Moradimokhles, H. , Shahmoradi, M. and Rashidi, S. (2023). The Effect of a Creative Drama Environment Based on Janasen's Constructivism Model on Problem-solving Strategies of ADHD Children. *Theater*, 10(2), 77-86. [In Persian].

اثربخشی تلفیق آموزش داستان‌های فکری فلیپ کم با روش نمایش خلاق بر هوش اخلاقی و مهارت‌اجتماعی دانش‌آموزان دوره ابتدایی

محدثه کربلائی محمدنژاد*

رحیم مرادی**، سید شمس‌الدین هاشمی مقدم***

چکیده

هدف پژوهش حاضر، اثربخشی تلفیق آموزش داستان‌های فکری فلیپ کم با روش نمایش خلاق بر هوش اخلاقی و مهارت‌اجتماعی دانش‌آموزان ابتدایی دوره ابتدایی بود. روش تحقیق از نوع نیمه آزمایشی و جامعه‌آماری شامل دانش‌آموزان پایه ششم دوره دوم ابتدایی مدرسه ذهن برتر گرگان بود. تعداد ۳۰ نفر به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب و در دو گروه آزمایش و کنترل گمارده شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه هوش اخلاقی لینک و کیل (۲۰۱۱) و پرسشنامه مهارت اجتماعی ماتسون و همکاران (۱۹۸۳) بود. گروه آزمایش به مدت ۸ جلسه ۴۵ دقیقه‌ای تحت تاثیر اجرای داستان‌های فلیپ کم مبتنی بر راهبرد نمایش خلاق قرار گرفت و گروه کنترل اجرای داستان‌های فلیپ کم بدون تلفیق با روش نمایش خلاق و بصورت سنتی در کلاس انجام شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از روش‌های آماری در دو سطح توصیفی (شاخص‌های میانگین و انحراف معیار) و استنباطی (تحلیل کواریانس چندمتغیره) برای آزمون فرضیه‌های پژوهش استفاده شد. نتایج نشان داد که آموزش داستان‌های فلیپ کم با روش نمایش خلاق بر هوش اخلاقی و مهارت اجتماعی دانش‌آموزان ابتدایی تاثیر

* کارشناس ارشد آموزش ابتدایی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه اراک، اراک، ایران،
hanimohamadihani@gmail.com

** استادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه اراک، اراک، ایران (نویسنده مسئول)،
Rahimnor08@gmail.com

*** دانشیار بازنشسته، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه اراک، اراک، ایران،
s-hashemimoghadam@araku.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۳۰، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۲۱، تاریخ چاپ: ۱۴۰۴/۰۸/۱۶

مثبت و معناداری دارد ($p < 0/01$). پیشنهاد می‌شود معلمان در درس تفکر و پژوهش از تلفیق راهبرد نمایش خلاق برای آموزش داستان‌ها استفاده نمایند.

کلیدواژه‌ها: داستان‌های فلیپ کم، نمایش خلاق، هوش اخلاقی، مهارت اجتماعی.

۱. مقدمه

یکی از رویکردهای جدید آموزشی که می‌توان آن را با نمایش خلاق ترکیب کرد، برنامه فلسفه برای کودکان (Philosophy for children) است. فلسفه برای کودکان و یا به عبارتی "اجتماع کندوکاو" چهارچوب مناسبی را برای تمرین راهکارهای فلسفه فراهم می‌کند؛ اجتماع کوچکی که به کودکان امکان می‌دهد از فعالیت‌های اجتماعی و بیرونی به فعالیت‌های فردی و درونی یا ذهنی برسند. در این چهارچوب، کودکان می‌توانند کندوکاو را با مشارکت و همیاری معلم و همکلاسی‌ها تمرین کنند و پس از آن که آن را یاد گرفتند، به تنهایی نیز بتوانند به آن روی آورند" (مهدی زاده، عراقیه و حیدریه، ۱۳۹۷). در واقع هدف فلسفه برای کودکان، بارآوردن کودکان با تفکر مستقل است (ذیل، ۲۰۲۲). از طرفی روش‌های آموزش فلسفه به کودکان بر رابطه‌ی نزدیک معلم و شاگرد و ایجاد انگیزه برای آغاز بحث و گفت و گو از طریق داستان، قطعه شعر یا بیان واقعه‌ای و امثال آن تأکید دارد. در این روش به دانش‌آموزان فرصت داده می‌شود تا به تفکر پردازند و سپس وارد گفتگوهای گروهی شوند. این گفت و گوها باعث تفکر و تعمق بیشتر می‌شوند و می‌تواند گروه‌های کاوشگر فلسفی را در مسائل گوناگون شکل دهد (مرادآزادبهی و همکاران، ۱۳۹۹). بنابراین می‌توان گفت که در عصر جدید باید از روش‌های استفاده شود که دانش‌آموزان قابلیت‌های چگونه فکر کردن بیاموزند، یکی از این موارد استفاده از راهبرد داستان‌سرایی است (دونلینگر و ویلسون، ۲۰۱۲). ویژگی‌های داستان به افراد این امکان را می‌دهد تا مشکلات خود را از طریق تجارب و وقایع زندگی سایرین حل کنند (تامکینز، ۲۰۰۹). محققان بر این باورند که از طریق آموزش فلسفه برای کودکان، دانش‌آموزان می‌توانند هنر زندگی کردن را به درستی بیاموزند و در عمل، آنچه را که شایسته است، بکار گیرند (دی اولیپیو و سیچرز، ۲۰۱۶). فلسفه بر روی کودکان تأثیر مثبتی بر توانایی مختلف از جمله مهارت‌های استدلال ورزی در کودکان دارد (وو، ۲۰۲۱). برای نمونه پژوهش ورلی (۲۰۱۶) نشان داد که برنامه آموزش فلسفه برای کودکان می‌تواند در جهت بهبود توانایی استدلال و پرورش اخلاقی بسیار مؤثر باشد. همچنین لنگ و گائو (۲۰۲۰) اجرای فلسفه برای کودکان را در سه مدرسه در کشور چین، با هدف یک برنامه درسی منسجم برای توسعه تفکر

انتقادی، خلاق، مراقبتی و مشارکتی دانش‌آموز اجرا کرده اند. از نظر آنهاب برنامه درسی فبک لیپمن الهام‌بخش است.

یکی از متغیرهایی که به نظر می‌رسد استفاده از داستان‌های فلیپ کم می‌تواند به بهبود آن کمک کند، مهارت اجتماعی (Social skills) است. اجتماعی شدن فرایندی است که در آن هنجارها، مهارت‌ها، انگیزه‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای فرد شکل می‌گیرد تا ایفای نقش کنونی و آتی او در جامعه، مناسب و مطلوب شناخته شود. در این فرایند اکتساب و به‌کارگیری مهارت‌های اجتماعی و چگونگی برقراری ارتباط و تعامل با دیگران، یکی از مؤلفه‌های اصلی رشد اجتماعی محسوب می‌شود (کیان و همکاران، ۲۰۲۰).

دانش‌آموزی که مهارت‌های اجتماعی لازم را کسب کرده است، می‌تواند به خوبی با محیطش سازش کند و یا این‌که می‌تواند از طریق برقرار کردن ارتباط با دیگران، از موقعیت‌های تعارض‌آمیز کلامی و فیزیکی اجتناب کند، رفتارهایش منجر به پیامدهای مثبت روانی اجتماعی، نظیر پذیرش توسط همسالان و رابطه‌ی مؤثر با دیگران می‌شود. تمامی محققان اتفاق نظر دارند، که اکثر رفتارهای اجتماعی آموختنی هستند، زیرا کودکانی که در بین انسان‌ها بزرگ نشده‌اند، از لحاظ اجتماعی رفتارهایی متفاوت و نامقبول دارند و قادر به تکلم نمی‌باشند (ویرتانه و تینج‌آلا، ۲۰۲۲).

این در حالی است که در عصر حاضر کودکان و نوجوانان برای رویارویی با تحولات عصر دیجیتال بایستی مهارت‌های اجتماعی و هوش اخلاقی را با هدف تصمیم‌گیری مطلوب و حل مسائل جامعه را توسعه دهد. روشن است که برای دستیابی به این هدف، مسئولیتی سنگین بر دوش مراکز آموزشی قرار می‌گیرد و در این مراکز از یکسو وظیفه آموزش مهارت‌ها و تجهیز دانش‌آموزان و اطلاعات موردنیاز آنها را برعهده دارند و از سوی دیگر باید زمینه‌ای فراهم آورند تا به رشد و پرورش هوش اخلاقی و استفاده‌ی صحیح و جهت‌دار از این استعداد کمک کند (رستمی و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۱۱). هوش اخلاقی به معنای تشخیص امور درست و غلط و تشخیص امور اخلاقی جهان شمول است (بوربا، ۲۰۰۵). در واقع هوش اخلاقی، توانایی ذهنی برای تعیین چگونگی ارزش‌ها، اهداف و اعمال ما است که با اصول جهان شمول انسانی سازگار باشد. همچنین با توجه به مدل لینک و کیل (۲۰۱۱)، هوش اخلاقی شامل مؤلفه‌های یکپارچگی (هماهنگی بین آنچه به آن باور داریم و آنچه به آن عمل می‌کنیم)، مسئولیت‌پذیری (مسئولیت شخصی، اعتراف به اشتباه و شکست و پذیرفتن مسئولیت اعمال خود و پیامدهای

آن اعمال)، بخشش (آگاهی از اشتباهات خود و بخشیدن اشتباهات دیگران) و دلسوزی (مراقبت از دیگران توجه ما را به دیگران نشان می دهد) است.

از طرفی برای پرورش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان از روش‌ها و رویکردهای مختلفی استفاده شده است (آکسوی و باران، ۲۰۱۴) که از جمله این روش‌ها، برنامه آموزش مهارت اجتماعی (اربابی و داگرو، ۲۰۱۰)؛ فعالیتهای نمایش خلاق (Creative Drama) (کیلیکاسلان و آساقلو، ۲۰۱۰)؛ می‌باشد. یکی از موفق‌ترین روش‌های آموزشی، تلفیق هنر در یادگیری است که به علت انتزاعی و زیبایی بودن، می‌تواند هر امر تربیتی را در پوششی در اوج تاثیرگذاری بر ذهن مخاطب بنشانند (مامی و امیریان، ۱۳۹۵).

یکی از راهبردهای اثربخش در فرآیند یادگیری، ساحت زیبایی‌شناسی هنری است (فرگوسن و همکاران، ۲۰۲۲). ساحت زیبایی‌شناسی در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش دارای هشت مولفه ایجاد خلاقیت، توان خلق آثار هنری، ارج نهادن به آثار هنری، انعطاف‌پذیری در تربیت هنری، توجه به نشاط، شادابی و سلامت روان، رمزگشایی از طبیعت و درک معنای پدیده‌ها، ایجاد انگیزه، بهره‌مندی از عواطف و ذوق زیبایی‌شناسی و تحریک قوه خیال است (نوربخش و خیرآبادی، ۱۳۹۸). هدف زیبایی‌شناسی هنری، توانمندساختن دانش‌آموزان برای کسب مهارت‌های مربوط به بیان و ابراز هنرمندانه، طراحی، ارزشگذاری و قدردانی نقادانه و نیز کسب آگاهی از هنر و تاریخ آن می‌باشد (ژانگ، ۲۰۲۲).

نمایش خلاق، تاثیر معناداری بر یادگیری عمیق، خلاقیت، مهارت‌های اجتماعی در داخل و خارج از کلاس دارد (کاراجیانی و پاپادوپولوس، ۲۰۱۹). نمایش خلاق در آموزش به این معناست که دانش آموز و فراگیر با گروه‌هایی از افراد همکاری کنند تا هر موضوعی را با استفاده از بداهه پردازی و نقش آفرینی که از تجربیات اعضای گروه ناشی می‌شود، از ابعاد گوناگون ببینند. (آنسال، ۲۰۰۵). این روش، یکی از این روش‌های آموزشی مبتنی بر نمایش است که در حوزه آموزش و یادگیری کاربردهای فراوانی دارد. این روش، محیط‌های امنی را ایجاد می‌کند که دانش‌آموزان می‌توانند به راحتی خود را به زبان دیگر بیان کنند (چاکیروگلو و بیلدیز، ۲۰۲۳).

در واقع نمایش خلاق، یک رویکرد فراگیر محور است که هدف آن نمایش، فعال کردن دانش‌آموزان در فرآیند یادگیری، سرگرمی و در نهایت در جهت یادگیری عمیق و پایدار است (افیلیتی و همکاران، ۲۰۲۲). در این روش، بدون هیچ متن نوشتاری، ارتباط بین افراد از طریق

کار گروهی است، آنان از فنون نمایش و بدیهه‌گویی استفاده میکنند و اعمالی بر اساس دانش، اطلاعات، افکار، ابداعات و تجارب خود انجام می‌دهند (هانگ و هانگ، ۲۰۲۲).

این روش، مفاهیم درسی را در قالب‌های سرگرم‌آموزی تلفیق می‌کند و به دانش‌آموزان این امکان را می‌دهد که اطلاعاتی را که در درس یاد می‌گیرند، در سایر موقعیت‌ها بکار گیرند (گۆکتورک، چالیشکان و ازتورک، ۲۰۲۰). نظریه «یادگیری از طریق انجام دادن» جان دیویی، از راهبرد نمایش خلاق را در محیط‌های یادگیری پشتیبانی می‌کند. روش نمایش خلاق در حوزه آموزش با استفاده از تکنیک‌هایی مانند ایفای نقش و بداهه‌پردازی در هنگام پردازش هر موضوعی استفاده می‌شود (کورای و همکاران، ۲۰۲۲؛ چاکیر و گلو و ییلدیز، ۲۰۲۳).

نتایج پژوهش میرزایی و همکاران (۱۴۰۳) تحت عنوان "فرا تحلیل اثربخشی آموزش فلسفه بر مهارت‌های شناختی دانش‌آموزان ایرانی" نشان داد میزان اندازه اثر ترکیبی کل (۰/۹۹) که باتوجه به معیار هاتیه مطلوب و بر اساس معیار کوهن بزرگ ارزیابی می‌شود. همچنین در بررسی نقش متغیرهای تعدیل‌کننده، نتایج اثربخشی مطلوب بر هرکدام از مهارت‌های شناختی: تفکر انتقادی، انعطاف‌پذیری شناختی، قضاوت، حل مسئله و پرسشگری بررسی شد که از آن میان اثربخشی آموزش فلسفه بر انعطاف‌پذیری شناختی با اندازه اثر خلاصه (۱/۰۷) بیشترین مقدار را دارا بود. همچنین زبده و همکاران (۱۴۰۲) نشان داد به کارگیری نمایش خلاق مبتنی بر الگوی سازنده‌گرایی جاناسن موجب افزایش راهبردهای حل مسئله، شیوه‌های سازنده (شیوه خلاقیت، اعتماد و گرایش) و شیوه‌های غیرسازنده (درماندگی، شیوه کنترل و اجتناب) کودکان بیش فعال (نقص توجه) دانش‌آموزان پیش دبستانی می‌شود. نوروزی و همکاران (۱۴۰۱) پژوهشی تحت عنوان اثربخشی برنامه‌ی آموزش فلسفه برای کودکان (فبک) بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانش‌آموزان ابتدایی انجام دادند. نتایج نشان داد آموزش فلسفه برای کودکان به طور معناداری باعث افزایش مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی شده است. یافته‌های پژوهشی قاسم زادگان جهرمی و همکاران (۱۴۰۱) نشان داد که نمایش خلاق بر مهارت‌های ادراکی در آموزش به کودکان کم‌توان ذهنی آموزش‌پذیر تأثیر دارد. نمایش خلاق بر توانایی یادگیری در آموزش به کودکان کم‌توان ذهنی آموزش‌پذیر و دانش‌آموزان استثنایی در مدارس تأثیر دارد.

ویلیس (۲۰۲۲) پژوهشی با عنوان تأثیر محرک‌های داستانی پویا در مقابل محرک‌های داستانی ایستا بر مولفه روایت کردن دانش‌آموزان ابتدایی به این نتیجه رسیدند که محرک‌های داستانی پویا در مقابل محرک‌های داستانی ایستا بر مولفه روایت کردن دانش‌آموزان اثربخش

است بویراز و تورکان (۲۰۲۱) پژوهش با عنوان رشد و توسعه حرفه ای معلمان دبستان در زمینه فلسفه با کودکان در قالب اقدام پژوهی انجام دادند. روش های جمع آوری داده های کیفی؛ مشاهده، مصاحبه، یادداشت های میدانی و یادداشت های روزانه استفاده شد. مشاهدات و مصاحبه های انجام شده در این فرآیند حاکی از آن بود که پیشرفت هایی در معلم در اجرای این رویکرد ایجاد شد و این پیشرفت ها بر برخی از مهارت های دانش آموزان تأثیر مثبت گذاشت.

کهریزه و همکاران (۲۰۱۸) پژوهشی تحت عنوان تأثیر قصه گویی بر هوش اخلاقی و مؤلفه های آن در دانش آموزان دختر مقطع ابتدایی انجام دادند. یافته های این پژوهش نشان داد که قصه گویی منجر به افزایش هوش اخلاقی و تمامی مؤلفه های آن در دانش آموزان دختر ابتدایی می شود. در مجموع می توان گفت که از آنجایی که شروع فعالیت های آموزشی و کسب مهارت های اجتماعی و فکری که مورد نیاز میرم فرد و جامعه می باشد با مدرسه و کلاس درس است. اما متأسفانه آموزش و پرورش کنونی همچنان در دستیابی به این امور مهم نتوانسته موفقیت آمیز عمل کند، چرا که مطابق اهداف الگوی سنتی آموزش و پرورش، کودکان فقط وظیفه دارند مطالبی که از پیش تعیین شده را مطالعه کرده و حفظ نموده و امتحان دهند که این روش نه تنها مانع رشد تفکر خلاق شده بلکه از دستیابی به اهداف اصلی آموزش و پرورش که رشد مهارت های مختلف از جمله (مهارت های اجتماعی، اخلاقی، فنی و ...) است، جلوگیری می کند. حال پژوهش حاضر در پی پاسخ به این سوال است که آیا آموزش داستان های فکری فلیپ کم با غنی سازی روش نمایش خلاق بر هوش اخلاقی و مهارت اجتماعی دانش آموزان ابتدایی تأثیر دارد؟

۲. روش پژوهش

پژوهش حاضر از جمله پژوهش های کاربردی است که از روش نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون - پس آزمون با گروه کنترل (Non-equivalent control group pretest-posttest design) استفاده شده است.

۱.۲ جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری این پژوهش شامل دانش آموزان پسر پایه ششم دبستان ابتدایی ذهن برتر در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ بود. برای انتخاب حجم نمونه از بین مدارس ابتدایی، دبستان ابتدایی

ذهن برتر شهر گرگان به دلیل داشتن امکانات هوشمند برای اجرای روش نمایش خلاق انتخاب شد روش نمونه گیری در دسترس و هدفمند بود. به این صورت که تعداد ۳۰ نفر از دانش آموزان پسر (دارای میانگین سنی ۱۱ تا ۱۳ سال) این مدرسه انتخاب در دو گروه آزمایش (۱۵ نفر) و کنترل (۱۵ نفر) جایگزین شدند. علت انتخاب ۳۰ نفر نمونه آماری این بود که تعداد دانش آموزان پایه ششم این دو مدرسه ۳۴ نفر بوده و براساس معیارهای ورود به دو گروه آزمایش و کنترل تقسیم شدند. معیارهای ورود به پژوهش شامل دانش آموزان پسر با ضریب هوشی نرمال، پایه ششم بودن و میانگین سنی ۱۱ تا ۱۳ سال، تکمیل فرم رضایت والدین و شرکت آگاهانه در پژوهش بود. معیار خروج شامل دانش آموزان دختر، دامنه سنی بالای ۱۳ سال، ضریب هوشی زیر نرمال، عدم علاقه و مشارکت در مطالعه بود. به منظور رعایت ملاحظات اخلاقی در پژوهش، در جلسه با والدین به آن‌ها اطمینان داده شد که اطلاعات مرتبط با ایشان به صورت محرمانه باقی می ماند و نتایج به صورت گروهی بررسی می شود و هر زمان که بخواهند می توانند از ادامه کار انصراف دهند.

۲.۲ روند اجرای پژوهش

اجرای این پژوهش در درس تفکر و پژوهش ششم اجراء شد. علت انتخاب این درس این بود که متأسفانه در بعضی از مواقع درس تفکر و پژوهش، دست کم گرفته و یا حتی بیهوده تصور می شوند. در واقع این کتاب به این هدف در برنامه دانش آموزان پایه ششم قرار داده شده که تفکر انتقادی را در آنها رشد و پرورش دهد. برای توسعه مهارت‌های استدلال، کودکان به محیط مناسب و حمایت از طرف مدارس، معلمان و والدین نیاز دارند و این دقیقاً همان چیزی است که در کتاب درسی تفکر و پژوهش ششم ابتدایی مطرح است. در هر درس داستان‌ها، سوالات و فعالیت هایی قرار داده شده تا دانش آموزان برداشت خود از موضوعات درسی را در کلاس با دیگران به اشتراک بگذارند و این موضوع به شدت برای پرورش مهارت های اجتماعی آنان تاثیرگذار است. از این برای اجرای داستانهای این درس از داستان‌های فلیپ کم جهت تقویت هوش اخلاقی و مهارت اجتماعی دانش آموزان استفاده شد (فلیپ کم، ترجمه باقری، ۱۳۸۴).

گروه آزمایش به مدت ۸ جلسه ۴۵ دقیقه ای تحت تاثیر متغیر مستقل "اجرای داستان‌های فلیپ کم مبتنی بر راهبرد نمایش خلاق" (جدول ۱) قرار گرفت. برای اجرای پژوهش در گروه آزمایش پژوهش گر که در عین حال آموزگار ابتدایی نیز بوده و قبلاً در دوره‌های نمایش خلاق

شرکت کرده است، طی جلساتی روش و اصول اجرای راهبرد نمایش خلاق را به معلم آموزش داد و بصورت مشارکتی ۸ جلسه اجرای داستان‌های ذیل را با روش نمایش خلاق اجرا نمودند. محدودیتی که پژوهشگر با آن مواجه شد این بود که اجرای نمایش خلاق نیاز به مهارت‌های خاصی داشت که معلم بایستی این مهارت‌ها را کسب نماید از این رو یک دوره دو ماهه برای آشنایی با روش نمایش خلاق توسط پژوهشگر ثبت نام شد و این آموزش‌ها به معلم منتقل شد.

در گروه آزمایش جهت تقویت هوش اخلاقی و مهارت اجتماعی دانش‌آموزان سعی شد راهبردهای چندگانه از جمله فعالیت گرم کن، راهبرد نمایش خلاق، پرسش و پاسخ و حلقه کندوکاو فلسفی و در نهایت جمع‌بندی، تکالیف و ارزیابی در پروتکل اجراء گنجانده شود. برای نمونه در جلسه اول راهبرد نمایش سایه با هدف تقویت هوش اخلاقی (نمایش موقعیتی که شخصیت داستان با یک تصمیم اخلاقی روبرو می‌شود) بکار گرفته شد و همچنین راهبرد پرسش و پاسخ و کندوکاو فلسفی (چه احساسی داشتید وقتی شخصیت داستان چاقو را پیدا کرد؟ چرا؟ اگر شما جای او بودید، چه کار می‌کردید؟) با هدف تقویت مهارت اجتماعی اجراء شد.

در گروه کنترل، معلم داستان‌های فلیپ کم را به روش سنتی و خوانش توسط آموزگار و دانش‌آموزان و بدون راهبرد نمایش خلاق اجراء شد. به عبارت دیگر در هر دو گروه داستان‌ها ثابت ولی راهبرد اجرای آنها متفاوت بوده است.

جدول ۱. پروتکل اجرای داستان های فلیپ کم با روش نمایش خلاق

عنوان داستان اجرا شده با روش نمایش خلاق	جلسه	فعالیت گرم کن	راهبرد نمایش خلاق	پرسش و پاسخ و حلقه کندوکاو فلسفی (تامل و پرورش تفکر)	جمع‌بندی، تکالیف و ارزیابی
چاقو - فلیپ کن	جلسه اول	بازی "معرفی با یک شیء": هر دانش‌آموز شیئی را انتخاب کرده و با آن خود را معرفی می‌کند.	نمایش سایه: نمایش موقعیتی که شخصیت داستان با یک تصمیم اخلاقی روبرو می‌شود. تئاتر سایه: با استفاده از نور قوه و اشیاء ساده مانند کتاب، قیچی یا دست‌ها، دانش‌آموزان سایه‌های مختلفی ایجاد می‌کنند تا صحنه‌ای از کشف چاقو توسط شخصیت اصلی را به تصویر بکشند. می‌توانند از سایه‌های دست برای نشان دادن ترس، کنجکاوی یا تصمیم‌گیری استفاده کنند.	چه احساسی داشتید وقتی شخصیت داستان چاقو را پیدا کرد؟ چرا؟ اگر شما جای او بودید، چه کار می‌کردید؟ چه عواملی باعث شد شخصیت داستان این تصمیم را بگیرد؟ آیا تصمیم او درست بود؟ چرا؟	نوشتن یک داستان کوتاه با موضوع "اگر من یک شیء جادویی پیدا کنم..." مشاهده رفتار دانش‌آموزان در حین فعالیت‌های گروهی، ارزیابی کیفیت داستان‌های نوشته شده
لانه ی پرنده	جلسه دوم	بحث آزاد در مورد اهمیت همدلی: دانش‌آموزان با هم صحبت می‌کنند که چگونه می‌توانند در موقعیت‌های مشابه به دیگران کمک کنند.	نمایش عروسکی: دانش‌آموزان با استفاده از کاغذ، چوب بستنی و دیگر مواد ساده، عروسک‌هایی از پرنده و بچه‌های پرنده می‌سازند. سپس با استفاده از این عروسک‌ها، داستان را به صورت نمایشی اجرا می‌کنند. می‌توانند از صداگذاری و حرکت برای نشان دادن احساسات و تعاملات شخصیت‌ها استفاده کنند.	آیا فکر می‌کنید پرنده باید لانه‌اش را ترک می‌کرد؟ چرا یا چرا نه؟ اگر شما پرنده بودید، چه احساسی داشتید؟ چرا پرنده به بچه‌هایش کمک کرد؟	ساختن یک لانه پرنده با مواد طبیعی و اهدای آن به یک موسسه خیریه. مشاهده تعاملات دانش‌آموزان در حین ساخت لانه، ارزیابی کیفیت کار گروهی
تامی و لاکپشت	جلسه سوم	بازی نقش‌آفرینی "مسابقه دویدن": دانش‌آموزان به دو گروه تقسیم می‌شوند و یک مسابقه دویدن نمادین برگزار می‌کنند.	تئاتر ماسک: دانش‌آموزان ماسک‌هایی با حالات چهره مختلف (شادی، غم، تعجب، خشم) می‌سازند و با استفاده از آن‌ها، احساسات تامی را در مواجهه با لاکپشت زمان نشان می‌دهند. می‌توانند از حرکات بدن و صداگذاری برای تقویت نمایش خود استفاده کنند.	اگر شما یک دکمه برای توقف زمان داشتید، از آن برای چه کاری استفاده می‌کردید؟ آیا این کار منصفانه است؟	نوشتن یک نامه به یک دوست و تشکر از او برای کاری که برایتان انجام داده است. ارزیابی کیفیت نامه‌ها و میزان صمیمیت آن‌ها

عنوان داستان اجرا شده با روش نمایش خلاق	جلسه	فعالیت گرم کن	راهبرد نمایش خلاق	پرسش و پاسخ و حلقه کندوکاو فلسفی (تامل و پرورش تفکر)	جمع‌بندی، تکالیف و ارزیابی
شبی زیر ستارگان	جلسه چهارم	بحث در مورد ارزش دوستی	نمایش حرکتی: دانش‌آموزان به گروه‌های کوچک تقسیم شده و با استفاده از حرکات بدن، داستان دوستی دو شخصیت را نشان می‌دهند. می‌توانند از حرکات آهسته و آرام برای نشان دادن آرامش شب و حرکات سریع و پر انرژی برای نشان دادن شادی و هیجان استفاده کنند.	چه چیزی دوستی را برای شما مهم می‌کند؟ آیا تا به حال تجربه دوستی واقعی داشته‌اید؟	ساختن یک نقاشی از یک شب پرستاره و نوشتن یک جمله کوتاه درباره دوستی. ارزیابی خلاقیت و عمق احساسات در نقاشی‌ها
لیندا و کلارا	جلسه پنجم	بازی "تبادل نقش"! دانش‌آموزان نقش‌های یکدیگر را بازی می‌کنند و سعی می‌کنند احساسات و دیدگاه‌های آن‌ها را درک کنند.	تئاتر موسیقی: دانش‌آموزان یک آهنگ ساده انتخاب کرده و با استفاده از حرکات بدن و صداگذاری، داستان لیندا و کلارا را به صورت موزیکال اجرا می‌کنند. می‌توانند از سازهای ساده مانند طبل، زنگوله یا قاشق برای همراهی موسیقی استفاده کنند.	چرا لیندا به کلارا کمک کرد؟ چه احساسی داشت؟	نوشتن یک آهنگ کوتاه درباره کمک به دیگران. ارزیابی توانایی دانش‌آموزان در بیان احساسات از طریق موسیقی
اکریسترها	جلسه ششم	بحث در مورد اهمیت محیط زیست و مسئولیت‌پذیری: دانش‌آموزان درباره تأثیر رفتارهای انسان بر محیط زیست بحث می‌کنند.	تئاتر محیطی: دانش‌آموزان با استفاده از وسایل دور ریختنی و مواد طبیعی، یک اکوسیستم کوچک می‌سازند و با استفاده از بدن خود، نقش موجودات زنده را بازی می‌کنند. می‌توانند از حرکات آهسته و آرام برای نشان دادن گیاهان و حرکات سریع و پر انرژی برای نشان دادن حیوانات استفاده کنند.	چگونه می‌توانیم به حفظ محیط زیست کمک کنیم؟ چه کارهایی می‌توانیم در مدرسه و خانه انجام دهیم؟	ساختن یک پوستر با موضوع حفاظت از محیط زیست و ارائه آن به کلاس. ارزیابی خلاقیت و آگاهی دانش‌آموزان درباره محیط زیست
داستان گابریل	جلسه هفتم	بازی "ساختن برج"! دانش‌آموزان به صورت گروهی یک برج می‌سازند و یاد می‌گیرند که چگونه با هم همکاری کنند.	تئاتر تلفیقی: دانش‌آموزان با استفاده از ترکیبی از تکنیک‌های مختلف (ماسک، موسیقی، حرکت، عروسک) داستان گابریل را اجرا می‌کنند. می‌توانند از لباس‌های ساده و لوازم آرایشی برای ایجاد شخصیت‌های مختلف استفاده کنند.	چه چیزی را از همکاری گروهی یاد گرفتید؟ چگونه می‌توانید در کارهای گروهی بهتر عمل کنید؟	نوشتن یک مقاله کوتاه درباره اهمیت همکاری در زندگی. ارزیابی توانایی دانش‌آموزان در کار گروهی و بیان نظرات خود

اثر بخشی تلفیق آموزش داستان‌های فکری ... (محدثه کربلائی محمدنژاد و دیگران) ۲۹۷

عنوان داستان اجرا شده با روش نمایش خلاق	جلسه	فعالیت گرم کن	راهبرد نمایش خلاق	پرسش و پاسخ و حلقه کندوکاو فلسفی (تامل و پرورش تفکر)	جمع‌بندی، تکالیف و ارزیابی
روزی ایوان و بدخنی	جلسه هشتم	<p>بحث در مورد کنترل احساسات: دانش‌آموزان درباره راه‌های مختلف کنترل خشم و سایر احساسات منفی صحبت می‌کنند.</p>	<p>نمایش بداهه‌پردازی: دانش‌آموزان موقعیت‌هایی را بازی می‌کنند که در آن باید خشم خود را کنترل کنند. بازنمایی کل داستان‌ها: دانش‌آموزان به صورت گروهی، صحنه‌های مختلفی از تمام داستان‌ها را انتخاب کرده و به صورت خلاصه نمایش می‌دهند. می‌توانند از ترکیبی از تکنیک‌های مختلف (ماسک، موسیقی، حرکت، عروسک) استفاده کنند.</p>	<p>چه تغییراتی در فکر کردن و رفتار خود بعد از شنیدن این داستان‌ها احساس می‌کنید؟ چگونه می‌توانیم با احساسات منفی خود کنار بیاییم؟ چه راه‌هایی برای مدیریت خشم وجود دارد؟</p>	<p>ایجاد یک جعبه ابزار برای مدیریت احساسات. دانش‌آموزان می‌توانند اشیاء یا تصاویر کوچکی را در جعبه قرار دهند که به آن‌ها یادآوری می‌کند چگونه احساسات خود را مدیریت کنند. ارزیابی خلاقیت دانش‌آموزان در ایجاد جعبه ابزار و توانایی آن‌ها در شناسایی راه‌های مدیریت احساسات</p>

۳.۲ ابزارهای پژوهش

برای جمع آوری داده‌ها از ابزارهای ذیل استفاده شد:

پرسشنامه هوش اخلاقی: پرسشنامه هوش اخلاقی، لینک و کیل (۲۰۱۱)، ارائه شده است که از ۴۰ سؤال از نوع بسته پاسخ در طیف پنج درجه ای لیکرت (هرگز، به ندرت، گاهی اوقات، اغلب و تمام اوقات)، تشکیل شده است. این پرسشنامه ۱۰ شاخص دارد. این ۱۰ شاخصه تحت ۴ دسته کلی ابعاد کلی هوش اخلاقی شامل درستکاری (دارای ۴ بعد زیرمجموعه)، مسئولیت پذیری (دارای سه بعد زیرمجموعه)، بخشش (دارای ۲ بعد زیرمجموعه)، دلسوزی (دارای یک بعد زیرمجموعه)، تقسیم می شوند. بر این اساس، هر پاسخ دهنده در هر یک از ابعاد زیرمجموعه (شایستگی های)، هوش اخلاقی که دارای ۴ سؤال است، امتیازی بین ۲۰ - ۴ و در مجموع ۴۰ سؤال، امتیازی بین ۴۰ تا ۲۰۰ کسب می کند؛ که با تقسیم آن بر ۲ امتیاز نهایی هوش اخلاقی وی، امتیازی بین ۲۰ تا ۱۰۰ خواهد بود. در نهایت، امتیاز ۹۰-۱۰۰ معادل عالی و امتیازهای ۸۹ - ۸۰، ۷۹-۷۰ و ۶۹ و کمتر از آن، به ترتیب معادل خیلی خوب، خوب و ضعیف ارزیابی می شوند. همچنین پایایی این ابزار ۰/۹۴ گزارش شده است و روایی صوری و محتوایی آن توسط متخصصان مورد تأیید قرار گرفته است (بهرامی و همکاران، ۱۳۹۱). در پژوهش اصغری و قاسمی جوینه نیز ضریب آلفای کرونباخ دستکاری، مسئولیت پذیری، دلسوزی و بخشش به ترتیب برابر ۰/۹۰، ۰/۸۶، ۰/۷۱ و ۰/۷۷ و ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه ۰/۹۵ به دست آمده است (اصغری و قاسمی جوینه، ۱۳۹۳).

پرسشنامه مهارت اجتماعی: این پرسشنامه توسط ماتسون، روتاتوری و هسل، (۱۹۸۳) برای ارزیابی مهارت های اجتماعی کودکان ۴ تا ۱۸ تدوین شده است (فرخی و همکاران، ۱۳۹۶). این مقیاس دارای ۵۶ عبارت و ۵ مولفه فرعی شامل مهارت های اجتماعی مناسب (۱ تا ۱۸)، جسارت نامناسب (۱۹ تا ۲۹)، تکانشی عمل کردن (۳۰ تا ۴۱)، اطمینان زیاد به خود داشتن (۴۲ تا ۴۷)، و حسادت/گوشه گیری (۴۸ تا ۵۶)، است (موسوی نژاد و امیریان زاده، ۱۳۹۶). هر عبارت در این مقیاس بر اساس یک شاخص ۵ درجه ای از نوع لیکرت در دامنه‌ای از نمره یک (هرگز/هیچ وقت)، تا پنج (همیشه)، تنظیم شده است. نمره گذاری سوالات ۱۹ الی ۴۷، ۴۹، ۵۰، ۵۲، ۵۴، ۵۵ به صورت معکوس می باشد. نمرات بالاتر در هر بعد نشان دهنده مهارت اجتماعی بالاتر در آن بعد خواهد بود و برعکس. حداقل و حداکثر نمره برای کل مقیاس برابر ۵۶ تا ۲۸۰ است که شرکت کنندگان به سه دسته افراد دارای مهارت های اجتماعی پایین (۵۶ تا ۱۳۰)، متوسط (۱۳۱ تا ۲۰۵)، و بالا (۲۰۶ تا ۲۸۰)، تقسیم می شوند (ضیغمی

محمدی و تجویدی، ۱۳۹۰). یوسفی و خیر در پژوهشی مقدار ضریب آلفای کرونباخ و تنصیف را برای کل مقیاس برابر با ۰/۸۶ گزارش کرده اند که مقادیر این دو ضریب برای دختران به ترتیب ۰/۸۵ و ۰/۸۶ و برای پسران به ترتیب برابر ۰/۸۷ و ۰/۸۵ بودند. رضایی و حافظی (۱۳۹۰)، در پژوهشی همسانی درونی مقیاس را با استفاده از آلفای کرونباخ برای مولفه مهارت اجتماعی مناسب ۰/۹۷، رفتار غیر اجتماعی ۰/۹۰، رفتار تکانشی ۰/۹۴، برتری طلبی و اطمینان زیاد به خود داشتن ۰/۹۴، و حسادت/گوشه گیری ۰/۹۷ گزارش کردند.

۳. یافته‌های پژوهش

در این بخش به دسته‌بندی اطلاعات جمع‌آوری شده و تجزیه تحلیل آن در دو سطح پرداخته شده است. در سطح آمار توصیفی از نمودار و جداول فراوانی و شاخص‌های میانگین و انحراف معیار و در سطح آمار استنباطی از آزمون تحلیل کواریانس چندمتغیره (مانکوا)، برای آزمون فرضیه‌های پژوهش استفاده شد.

فرضیه اول: آموزش داستان‌های فلیپ کم با روش نمایش خلاق بر هوش اخلاقی دانش آموزان ابتدایی تاثیر مثبت و معناداری دارد.

برای بررسی تفاوت در دو گروه آزمایش و کنترل در مورد هوش اخلاقی از تحلیل کواریانس چند متغیره استفاده شد. ارزیابی ویژگی داده‌ها نشان داد که همسانی ماتریس‌های واریانس-کواریانس (Box's M= ۱۱۵/۱۹، $p > ۰/۰۵$) که این مفروضه آماری برقرار است و بنابراین برای ارزیابی معناداری اثر چندمتغیری از شاخص لامبدای ویلکز استفاده شد.

جدول ۲. نتایج تحلیل کواریانس چند متغیری (مانکوا)

بر روی میانگین پس‌آزمون نمرات هوش اخلاقی گروه‌های آزمایش و کنترل با کنترل پیش‌آزمون

نام آزمون	مقدار	DF فرضیه	DF خطا	F	سطح معنی داری	اندازه اثر	توان آماری
آزمون اثر پیلاهی	۰/۸۱	۳	۲۴	۱۲/۳	۰/۰۰۰۱	۰/۸۱	۱/۰۰
آزمون لامبدای ویلکز	۰/۱۹	۳	۲۴	۱۲/۳	۰/۰۰۰۱	۰/۸۱	۱/۰۰
آزمون اثر هتلینگ	۴/۳۴	۳	۲۴	۱۲/۳	۰/۰۰۰۱	۰/۸۱	۱/۰۰
آزمون بزرگترین ریشه روی	۴/۳۴	۳	۲۴	۱۲/۳	۰/۰۰۰۱	۰/۸۱	۱/۰۰

همان‌طور که در جدول ۲ نشان داده شده است با کنترل پیش‌آزمون سطح معناداری آزمون‌ها، نشان دهنده این است که بین گروه‌های آزمایش و کنترل حداقل در یکی از متغیرهای وابسته تفاوت معناداری وجود دارد ($p < 0/0001$ و $F=12/3$)؛ برای درک این نکته که از لحاظ کدام متغیر بین دو گروه تفاوت وجود دارد، از تحلیل کواریانس یک‌راهه استفاده شد که نتایج آن در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۳. نتایج تحلیل کواریانس

بر روی پس‌آزمون میانگین نمرات گروه‌های آزمایش و کنترل با کنترل پیش‌آزمون

متغیر	منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	P	اندازه اثر	توان آماری
درستکاری	پیش‌آزمون	۴۳/۸۶	۱	۴۳/۸۶	۴۰/۸۴	۰/۰۰۰۱	۰/۶۰	۱/۰۰
	گروه	۸/۹۴	۱	۸/۹۴	۸/۳	۰/۰۰۰۸	۰/۲۳	۰/۸۹۴
	خطا	۲۹/۰۶	۲۷	۱/۰۷				
مسئولیت‌پذیری	پیش‌آزمون	۴۸/۰۰۲	۱	۴۸/۰۰۲	۵۱/۷	۰/۰۰۰۱	۰/۶۵	۱/۰۰
	گروه	۳۴/۱	۱	۳۴/۱	۳۶/۸۳	۰/۰۰۰۱	۰/۵۷	۱/۰۰
	خطا	۲۵/۰۶	۲۷	۰/۹۲۸				
بخشش	پیش‌آزمون	۵۶۲/۲۲	۱	۵۶۲/۲۲	۴۲۴/۵۷	۰/۰۰۰۱	۰/۹۴	۱/۰۰
	گروه	۳۷/۴۹	۱	۳۷/۴۹	۲۸/۳۱	۰/۰۰۰۱	۰/۵۱	۰/۹۹
	خطا	۳۵/۷۵	۲۷	۱/۳۲				
دلسوزی	پیش‌آزمون	۲۹/۸۱	۱	۲۹/۸۱	۱۳/۲۵	۰/۰۱	۰/۳۲۹	۱/۰۰
	گروه	۵۸/۶۲	۱	۵۸/۶۲	۲۶/۰۵	۰/۰۰۰۱	۰/۴۹	۱/۰۰
	خطا	۶۰/۷۱	۲۷	۲/۴۹				

بر اساس نتایج جدول ۳ می‌توان گفت با کنترل پیش‌آزمون بین گروه آزمایش و گروه کنترل از نظر مولفه درستکاری تفاوت معناداری وجود دارد. بر اساس نتایج تحلیل کواریانس تک متغیره می‌توان گفت با کنترل پیش‌آزمون بین گروه آزمایش و گروه کنترل از نظر مولفه مسئولیت‌پذیری تفاوت معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر آموزش داستان‌های فلیپ کم با روش نمایش خلاق با توجه به میانگین مولفه مسئولیت‌پذیری گروه آزمایش نسبت به میانگین کنترل، موجب رشد نمرات مسئولیت‌پذیری در گروه آزمایش شد. بر اساس نتایج تحلیل کواریانس تک متغیره می‌توان گفت با کنترل پیش‌آزمون بین گروه آزمایش و گروه کنترل از نظر مولفه بخشش تفاوت معناداری وجود دارد ($p < 0/0001$ و $F=28/31$). به عبارت دیگر آموزش

داستان‌های فلیپ کم با روش نمایش با توجه به میانگین مولفه بخشش گروه آزمایش نسبت به میانگین کنترل، موجب افزایش رشد مولفه بخشش در گروه آزمایش شد. بر اساس نتایج تحلیل کواریانس تک متغیره می‌توان گفت با کنترل پیش‌آزمون بین گروه آزمایش و گروه کنترل از نظر مولفه دلسوزی تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($F=26/05$ و $p<0/0001$). به عبارت دیگر آموزش داستان‌های فلیپ کم با روش نمایش با توجه به میانگین دلسوزی گروه آزمایش نسبت به میانگین گروه کنترل، موجب رشد نمرات مولفه دلسوزی در گروه آزمایش شد.

فرضیه دوم: تلفیق آموزش داستان‌های فلیپ کم با روش نمایش خلاق بر مهارت اجتماعی دانش‌آموزان ابتدایی تاثیر مثبت و معناداری دارد.

برای بررسی تفاوت در دو گروه آزمایش و کنترل در مورد مهارت اجتماعی از تحلیل کواریانس چند متغیره استفاده شد. ارزیابی ویژگی داده‌ها نشان داد که همسانی ماتریس‌های واریانس - کواریانس ($\text{Box's } M=115/19$, $p>0/05$) که این مفروضه آماری برقرار است و بنابراین برای ارزیابی معناداری اثر چندمتغیری از شاخص لامبدای ویلکز استفاده شد.

جدول ۴. نتایج تحلیل کواریانس چند متغیری (مانکوا)

بر روی میانگین پس‌آزمون نمرات مهارت اجتماعی گروه‌های آزمایش با کنترل پیش‌آزمون

نام آزمون	مقدار	DF فرضیه	DF خطا	F	سطح معنی‌داری	اندازه اثر	توان آماری
آزمون اثر بیلابی	۰/۸۱	۳	۲۴	۱۱/۳	۰/۰۰۰۱	۰/۷۱	۱/۰۰
آزمون لامبدای ویلکز	۰/۱۹	۳	۲۴	۱۱/۳	۰/۰۰۰۱	۰/۷۱	۱/۰۰
آزمون اثر هتلینگ	۴/۳۴	۳	۲۴	۱۱/۳	۰/۰۰۰۱	۰/۷۱	۱/۰۰
آزمون بزرگترین ریشه روی	۴/۳۴	۳	۲۴	۱۱/۳	۰/۰۰۰۱	۰/۷۱	۱/۰۰

همان‌طور که در جدول ۴ نشان داده شده است با کنترل پیش‌آزمون سطح معناداری آزمون‌ها، نشان دهنده این است که بین گروه‌های آزمایش و کنترل حداقل در یکی از متغیر مهارت اجتماعی تفاوت معناداری وجود دارد؛ بنابراین این فرضیه تأیید می‌شود. برای تشخیص اینکه از نظر کدام متغیر بین دو گروه تفاوت وجود دارد، از آزمون تحلیل کواریانس یک‌راهه در متن مانکوا انجام گرفت که نتایج حاصل در جدول ۵ ارائه شد. میزان تأثیر یا تفاوت برابر با ۰/۷۱ است، این بیانگر این است که ۷۱ درصد تفاوت‌های فردی در نمرات پس‌آزمون مهارت اجتماعی مربوط به تأثیر آموزش داستان‌های فلیپ کم با روش نمایش خلاق است.

جدول ۵. نتایج تحلیل کواریانس چندمتغیره
بر روی پس‌آزمون میانگین نمرات مهارت اجتماعی گروه‌های آزمایش و کنترل پیش‌آزمون

متغیر	منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	p	اندازه اثر	توان آماری
مهارت های اجتماعی مناسب	پیش‌آزمون	۵۸۶/۸۱	۱	۵۸۶/۸۱	۷۳۴/۴	۰/۰۰۰۱	۰/۹۶	۱/۰۰
	گروه	۲۷/۹۳	۱	۲۷/۹۳	۳۵/۱۵	۰/۰۰۰۱	۰/۵۶	۱/۰۰
	خطا	۲۱/۴۵	۲۷	۰/۷۹۵				
جسارت نامناسب	پیش‌آزمون	۴۴۵/۶	۱	۴۴۵/۶	۵۰۴/۱۸	۰/۰۰۰۱	۰/۹۴	۱/۰۰
	گروه	۳۱/۲۷	۱	۳۱/۲۷	۳۵/۳۹	۰/۰۰۰۱	۰/۵۶	۱/۰۰
	خطا	۲۳/۸۶	۲۷	۰/۸۸۴				
تکانشی عمل کردن	پیش‌آزمون	۴۲۹/۸۵	۱	۴۲۹/۸۵	۸۱۷/۱	۰/۰۰۰۱	۰/۹۷	۱/۰۰
	گروه	۳۴/۰۲	۱	۳۴/۰۲	۷۰/۲۲	۰/۰۰۰۱	۰/۷۲	۱/۰۰
	خطا	۱۳/۰۸	۲۷	۰/۴۸۵				
اطمینان زیاد به خود داشتن	پیش‌آزمون	۳۲۴/۵۶	۱	۳۲۴/۵۶	۱۴۹/۳۱	۰/۰۰۱	۰/۹۱	۰/۱۰۰
	گروه	۷۶/۵۴	۱	۷۶/۵۴	۳۴/۸۷	۰/۰۰۰۱	۰/۵۲	۰/۳۴
	خطا	۱۸/۲۱	۲۷	۱/۵۴				
حسادت/گوشه‌گیری	پیش‌آزمون	۴۵۶/۶۵	۱	۴۵۶/۶۵	۳۰۱/۶۷	۰/۰۰۱	۰/۸۹	۰/۱۰۰
	گروه	۳۱/۷۱	۱	۳۱/۷۱	۳۷/۹۱	۰/۰۰۰۱	۰/۴۶	۰/۶۷
	خطا	۱۵/۰۴	۲۷	۰/۶۵۳				

بر اساس نتایج تحلیل کواریانس تک متغیره (جدول ۵) می‌توان گفت با کنترل پیش‌آزمون بین گروه آزمایش و کنترل از نظر مولفه مهارت‌های اجتماعی تفاوت معناداری وجود دارد ($p < ۰/۰۰۰۱$ و $F = ۳۵/۱۵$). به عبارت دیگر آموزش داستان‌های فلیپ کم با روش نمایش خلاق با توجه به میانگین مولفه مهارت‌های اجتماعی گروه آزمایش نسبت به میانگین گروه کنترل، موجب رشد نمرات مهارت های اجتماعی مناسب در گروه آزمایش شد.

بر اساس نتایج (جدول ۵) می‌توان گفت با کنترل پیش‌آزمون بین گروه آزمایش و گروه کنترل از نظر مولفه جسارت نامناسب تفاوت معناداری وجود دارد ($p < ۰/۰۰۰۱$ و $F = ۳۵/۳۹$). به عبارت دیگر آموزش داستان های فلیپ کم با روش نمایش خلاق با توجه به میانگین مولفه جسارت گروه آزمایش نسبت به میانگین گروه کنترل، موجب کاهش نمرات مولفه جسارت نامناسب در گروه آزمایش شد. بر اساس نتایج (جدول ۵) می‌توان گفت با کنترل پیش‌آزمون بین گروه آزمایش و گروه کنترل از نظر مولفه تکانشی عمل کردن تفاوت معناداری وجود دارد ($p < ۰/۰۰۰۱$ و $F = ۷۰/۲۲$). به عبارت دیگر آموزش داستان های فلیپ کم با روش نمایش خلاق

با توجه به میانگین مولفه تکانشی عمل کردن گروه آزمایش نسبت به میانگین گروه کنترل، موجب کاهش نمرات مولفه تکانشی عمل کردن در گروه آزمایش شد. بر اساس نتایج تحلیل کواریانس تک متغیره می‌توان گفت با کنترل پیش‌آزمون بین گروه آزمایش و کنترل از نظر مولفه اطمینان زیاد به خود داشتن تفاوت معناداری وجود دارد ($F=34/77$ و $p<0/0001$). به عبارت دیگر آموزش داستان‌های فلیپ کم با روش نمایش خلاق با توجه به میانگین مولفه اطمینان زیاد به خود داشتن گروه آزمایش نسبت به میانگین گروه کنترل، موجب رشد نمرات مولفه اطمینان زیاد به خود داشتن در گروه آزمایش شد. همچنین بر اساس نتایج (جدول ۵) می‌توان گفت با کنترل پیش‌آزمون بین گروه آزمایش و کنترل از نظر مولفه حسادت/گوشه‌گیری تفاوت معناداری وجود دارد ($F=37/91$ و $p<0/0001$). به عبارت دیگر آموزش داستان‌های فلیپ کم با روش نمایش خلاق با توجه به میانگین مولفه حسادت/گوشه‌گیری گروه آزمایش نسبت به میانگین کنترل، موجب کاهش نمرات مولفه حسادت/گوشه‌گیری در گروه آزمایش شد.

۴. نتیجه‌گیری

داستان‌گویی در پیشبرد اهداف و برنامه آموزشی از جایگاه ویژه‌ای در آموزش و پرورش برخوردار است. از آنجا که داستان‌گویی، با طبیعت کودکان ارتباط نزدیکی دارد، اهدافی که در راستای یادگیری و شیوه‌های آن مدنظر است با اهداف داستان‌گویی در یک راستا قرار گرفته‌اند. از این رو هدف پژوهش حاضر، اثربخشی تلفیق آموزش داستان‌های فلیپ کم با روش نمایش خلاق بر هوش اخلاقی و مهارت‌اجتماعی دانش‌آموزان ابتدایی دوره ابتدایی بود. نتایج فرضیه اول نشان داد که تلفیق آموزش داستان‌های فلیپ کم با روش نمایش خلاق بر هوش اخلاقی دانش‌آموزان ابتدایی تاثیر دارد ($F=12/3$ و $p<0/0001$). نتایج حاصل از این فرضیه با نتایج پژوهش‌های یوسفیان اهری و همکاران (۱۴۰۱)، سلیمان پورعمران (۱۴۰۰) در داخل کشور و ورلی (۲۰۱۶)، کهریزه و همکاران (۲۰۱۸)، بویراز و تورکان (۲۰۲۱) و ویلیس (۲۰۲۲) در خارج کشور همسو می‌باشد.

در تبیین این نتایج می‌توان گفت که تفاوت‌های فردی، نیازهای متنوع از جمله عوامل مربوط به ژنتیک، محیط آموزشی و سایر عوامل مرتبط در این زمینه، در توسعه تفکر دانش‌آموزان موثر است. اما با این وجود، متخصصان در تأثیر برخی از این عوامل اتفاق نظر دارند. صاحب‌نظران اعتقاد دارند امروزه دانش‌آموزان برای یادگیری، نه تنها به شنیدن و دریافت اطلاعات از سوی افراد باتجربه اکتفا نمی‌کنند، بلکه از هر گونه موعظه و نصیحت

اخلاقی مستقیم، به شدت فراری هستند. بنابراین لازم است از سنین کودکی از طریق پرورش مهارت‌های تفکر، مهارت‌های لازم برای تصمیم‌گیری برای زندگی را کسب نمایند. بنابراین، هدف عمده‌ی آموزش و پرورش بایستی تقویت یادگیرندگان به مهارت تفکر باشد. در این راستا ورلی (۲۰۱۶) در پژوهش خود به این یافته رسید که برنامه آموزش فلسفه برای کودکان می‌تواند باعث رشد و بهبود توانایی استدلال، پرورش تفکر انتقادی و پرورش درک اخلاقی می‌شود.

تبیین دیگر این یافته می‌تواند این باشد که نمایش خلاق بدلیل داشتن رویکرد هنری، باعث جذابیت برای دانش‌آموزان می‌شود و تلفیق آن با برنامه فلسفه برای کودکان می‌تواند در استدلال‌ورزی و هوش اخلاقی دانش‌آموزان تاثیر گذار باشد.

در این زمینه باید گفت که برنامه آموزش زیبایی‌شناسی هنری باید طوری تنظیم شود که در چارچوب برنامه تدوین شده، کودکان با لذت و کشش ویژه‌ای از دیدن آثار هنری بهره ببرند و برای آفریدن آثار هنری برانگیخته شوند و برداشت و نگرش آنها نسبت به درک و آفرینش هنری و زیبایی‌شناسی تقویت شود (برقی، ۲۰۲۱).

در واقع روش نمایش خلاق، بر نگرش دانش‌آموزان نسبت به درس تأثیر می‌گذارد و با فراهم کردن توانایی ابراز خود، ایجاد محیط تعامل اثربخش و افزایش اعتماد به نفس دانش‌آموزان، زمینه یادگیری موثر را برای فراگیران فراهم می‌کند. (چاکیر و گلو و ییلدیز، ۲۰۲۳).

این در حالی است که داستان یکی از بهترین روش‌ها برای ورود به دنیای افراد است که به آنها می‌آموزد چگونه با مشکلات، خلاقانه برخورد و آن را حل کنند. به عبارت دیگر می‌توان گفت که نمایش خلاق به فراگیران کمک می‌کند تا با ادغام تجربه پرس و جو و خلاقیت و دانش دنیای خود را احساس و تجربه کنند. نمایش خلاق یک استراتژی یادگیری است که شامل استفاده از نمایش نقش‌آفرینی برای کمک به دانش‌آموزان در اتصال مواد به دنیای واقعی است (آلی، ۲۰۱۸). در واقع قصه نوعی روایت خواندنی یا شنیدنی است که در آن چگونگی روند تعامل و کنش مندی یک شخصیت با موضوعی بر اساس هدف، تحلیل، دیدگاه و نتیجه‌ی موردنظر نویسنده یا قصه‌گو بیان می‌شود (لنگرودی و رجایی، ۱۳۹۵). در واقع برنامه فیک، یادگیرندگان را قادر می‌سازد تا بین موضوعات مختلفی ارتباط برقرار کرده و به نوعی یادگیری معنی‌دار حاصل شود. این امر باعث می‌شود که فرایند یادگیری معنادار و انگیزاننده باشد. از طریق این برنامه، مهارت‌هایی چون مهارت‌های کار گروهی، مهارت‌های تفکر، ارتباط اثربخش، مسئولیت‌پذیری اجتماعی و در نهایت هوش اخلاقی تقویت می‌شود.

اثربخشی تلفیق آموزش داستان‌های فکری ... (محدثه کربلائی محمدنژاد و دیگران) ۳۰۵

همچنین نتایج فرضیه دوم نشان داد که تلفیق آموزش داستان‌های فلیپ کم با روش نمایش خلاق بر مهارت اجتماعی دانش آموزان ابتدایی تاثیر دارد ($p < 0/0001$ و $F = 12/3$) نتایج حاصل از این فرضیه با نتایج پژوهش‌های زیده و همکاران (۱۴۰۲)، نوروزی و همکاران (۱۴۰۱)، جهرمی و همکاران (۱۴۰۱)، در داخل کشور و پژوهش‌های کاراجیانی و پاپادوپولوس (۲۰۱۹)، لنگ و گائو (۲۰۲۰) و بویراز و تورکان (۲۰۲۱) در خارج کشور همسو می باشد. در تبیین این یافته می توان گفت استفاده از روش‌های مبتنی بر نمایش، انگیزه دانش آموزان را نسبت به درس افزایش می دهد (توکدمیر، ۲۰۱۵). این روش باعث ایجاد فرصت‌هایی برای رشد مهارت‌هایی از جمله مهارت‌های ارتباطی، درک متقابل، همکاری و مشارکت گروهی احترام و اعتماد متقابل می شود (گؤکتورک، چالیشکان و ازتورک، ۲۰۲۰). گوریای (۲۰۱۴) نشان داد که نمایش خلاق می تواند مؤثر باشد و به افزایش انگیزه و خلاقیت دانش آموزان کمک کند نمایش خلاق با ایجاد یک محیط یادگیری تلفیقی بر یادداری کودکان پیش دبستانی اثر مثبت دارد

در واقع تلفیق نمایش خلاق در قصه گویی، سطح علاقه و در نتیجه میزان مشارکت یادگیرندگان در فعالیت گروهی را افزایش می دهد و محیط یادگیری و پرورش فکری کودکان را از حالت خشک و آمرانه و معلم محوری جدا کرده و مولد تفکر خلاق می شود (رزبان و همکاران، ۱۳۹۷). پژوهش‌ها نشان که با کمک گرفتن از روش قصه گویی می توان تغییرات شگرفی در زمینه ی یادگیری، سوادآموزی و خلاقیت کودکان ایجاد کرد (لنگرودی و رجایی، ۱۳۹۵). به طور کلی می توان چنین نتیجه گرفت که یکی از روش‌های آموزش به دانش آموزان، استفاده از الگوهای غیر مستقیم مثل داستان است که یک نوع روش آموزشی غیر مستقیم تربیتی است که به یادگیری و درک عمیق فرد کمک می کند (لنگرودی و رجایی، ۱۳۹۵). در تایید تبیین فوق می توان به نتیجه پژوهش یوکسل، روبین و مک نیل (۲۰۱۱) اشاره کرد که نشان دادند که داستان گویی می تواند بر فهم و درک دانش آموزان از موضوعات درسی، عملکرد کلی تحصیلی و مهارت های نگارش، ارائه و پژوهش آنان تاثیر مثبتی بگذارد. علاوه بر این مهارت های زبانی، اجتماعی، تفکر انتقادی در دانش آموزانی که معلمان آنها از داستان استفاده می کنند به طور مثبتی تاثیر می پذیرد. از طرفی می توان گفت که دانش آموزان با استفاده از نمایش خلاق می توانند به طور فعال در فرایند یادگیری مشارکت داشته و همچنین می توانند مهارت و خلاقیت خود را نیز کشف کنند (آنسال، ۲۰۰۵).

تبیین دیگر این نتایج شاید این نکته باشد که از طریق تلفیق داستان‌های فلیپ کم با روش نمایش خلاق، دانش آموزان یاد می‌گیرند که کمرویی و خجالتی بودن را از طریق نقش اجتماع پژوهی در خود به وجود آورند و با افزایش خودآگاهی، زمینه را برای افزایش مهارت‌های اجتماعی فراهم می‌کند. امروزه نمایش خلاق، به یک شکل جدید از آموزش تبدیل شده که آموزش مبتنی بر بازی، آموزش مبتنی بر پروژه، آموزش موقعیتی، تئاتر آموزشی و یادگیری تعاملی را با هم تلفیق می‌کند (هانگ و یونگ، ۲۰۲۲).

از جمله محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به عدم وجود پیشینه پژوهشی مرتبط با نمایش خلاق و داستان‌های فلیپ کم در ایران بود. همچنین در این پژوهش امکان کنترل تمام متغیرهای مداخله‌گر از جمله وضعیت اجتماعی و اقتصادی دانش‌آموزان و ویژگی‌های شخصیتی آنها محقق نشد. بنابراین پیشنهاد می‌شود از تلفیق روش‌های نمایش خلاق از جمله بداهه‌پردازی، نقش‌آفرینی، نمایش عروسکی، نمایش سایه در برنامه درسی دوره ابتدایی استفاده شود و با توجه به معنی‌دار بودن این روش در آموزش، پیشنهاد می‌شود دوره‌های توانمندسازی برای معلمان در زمینه آشنایی با روش‌های متنوع نمایش خلاق برگزار شود. همچنین پیشنهاد می‌شود به روش پدیدار شناسی، تجارب زیسته معلمان از فرصت‌ها و چالش‌های اجرای این روش در مدارس ابتدایی و متوسطه بررسی شود.

کتاب‌نامه

- اصغری، فرهاد و قاسمی جوینه، رضا. (۱۳۹۳). بررسی رابطه بین هوش اخلاق و گرایش مذهبی با رضایت زناشویی معلمان متأهل. *فصلنامه مشاوره و روان‌درمانی*، ۴(۱)، ۶۵-۸۴.
- بهرامی، محمدمبین؛ اصمی، مریم؛ فاتح‌پناه، آزاده؛ دهقانی تفتی، عارفه و احمدی تهرانی، غلامرضا. (۱۳۹۱). *تاریخ پزشکی ایران*. ۵(۶)، ۸۱-۹۵.
- رضایی، اکبر و حافظی، علیرضا. (۱۳۹۰). مقایسه مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان با نارسایی‌های ویژه در یادگیری، کم‌توان ذهنی، اوتیسم و عادی مدارس ابتدایی شهر تبریز. *فصلنامه ایرانی کودکان استثنایی*، ۱۱(۴)، ۳۶۳-۳۷۴.
- زیده، آذین؛ مرادی مخلص، حسین؛ شاهمرادی، مرتضی و رشیدی، صادق. (۱۴۰۲). تاثیر محیط نمایش خلاق مبتنی بر الگوی سازنده‌گرایی جاناسن بر راهبردهای حل مسئله کودکان بیش فعال /نقص توجه. *نشریه تئاتر*، ۱۰(۹۳)، ۷۷-۸۶.

اثربخشی تلفیق آموزش داستان‌های فکری ... (محدثه کربلائی محمدنژاد و دیگران) ۳۰۷

صفی پور، اعظم؛ افهمی، رضا و کیان مرجان. (۱۴۰۱). اثربخشی شیوه‌های تدریس قصه‌گویی و نمایش خلاق مشارکتی بر یادگیری مفاهیم میراث ناملموس موزه توسط دانش‌آموزان دبستانی *دوفصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی*. ۲۰(۱۰)، ۴۲۷-۴۷۴.

ضیغمی محمدی، شراره و تجویدی، منصوره. (۱۳۹۰). ارتباط سلامت معنوی با ناامیدی و مهارت‌های اجتماعی نوجوانان مبتلا به تالاسمی ماژور (سال ۱۳۸۹). *مجله مراقبت‌های نوین*، ۸(۳)، ۱۲۴-۱۱۶.

علوی لنگرودی، کاظم و رجایی، افسانه. (۱۳۹۵). تأثیر برنامه‌ی درسی قصه‌گویی و نمایش خلاق بر خلاقیت و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی در دروس انشا و هنر. *پژوهش در برنامه ریزی درسی*. ۱۳(۵۱)، ۱۱۸-۱۲۹.

فرخی، حسین؛ مصطفی پور، وحید و سهرابی، فرامرز. (۱۳۹۶). تأثیر مداخله مبتنی بر نظریه ذهن و آموزش مهارت‌های اجتماعی بر نشانه‌های کودکان مبتلا به اختلال رفتار هنجاری. *فصلنامه سلامت روان کودک*، ۴(۲)، ۲۴-۱۴.

کم، فلیپ. (۱۳۸۴). داستانهای فکری (۱): کندوکاوی فلسفی برای کودکان. ترجمه احسانه باقری. تهران: امیرکبیر.

کهریزه مهناز، رضاییان فرجی حمید، زندی پور طیبه. (۱۳۹۷). تأثیر قصه‌گویی بر هوش اخلاقی و مؤلفه‌های آن در دانش‌آموزان دختر کلاس اول ابتدایی. *فصلنامه سلامت روان کودک*. ۵(۲): ۷۲-۸۲.

مامی، شهرام و امیریان، کامران. (۱۳۹۵). تأثیر نمایش خلاق بر سازگاری اجتماعی، قضاوت اخلاقی و خلاقیت دانش‌آموزان. *نشریه علمی آموزش و ارزشیابی*. ۹(۳۶)، ۷۵-۹۲.

میرزایی، لیلا؛ گلی زاده، زهرا و صمدی، زهرا. (۱۴۰۳). فرا تحلیل اثربخشی آموزش فلسفه به کودکان بر مهارت‌های شناختی دانش‌آموزان. *تفکر و کودک*، ۱۵(۱)، ۲۶۹-۲۹۴.

موسوی نژاد، سید مرتضی و امیریان زاده، مژگان. (۱۳۹۶). پیش‌بینی مهارت‌های اجتماعی از طریق شخصیت کارآفرینانه و خودکارآمدی در دانشجویان دانشگاه جهرم *فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی*، ۱۱(۱)، ۱۱۵-۱۳۱.

نوربخش، جواد و خیرآبادی، محمدنبی. (۱۳۹۸). بررسی ساحت هنری و زیبایی شناختی کتاب ریاضی سوم ابتدایی. *پویش در آموزش علوم پایه*. ۵(۱۵)، ۳۹-۴۷.

نوروزی، وریا؛ کریمیان، حیدر و طالبی، بهنام. (۱۴۰۱). اثربخشی برنامه‌ی آموزش فلسفه برای کودکان (فبک) بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانش‌آموزان ابتدایی. *تفکر و کودک*. ۱۳(۲)، ۲۶۷-۲۹۳.

یوسفیان اهری، پونه؛ رنجدوست، شهرام و عظیمی، محمد. (۱۴۰۱). تحلیل محتوای کتاب‌های درسی پایه‌ی چهارم ابتدایی بر اساس مؤلفه‌های برنامه‌ی درسی آموزش فلسفه برای کودکان به روش اجتماع پژوهشی مبتنی بر هوش معنوی. *نشریه اندیشه‌های نوین تربیتی*، ۱۸(۳)، ۲۰۳-۲۲۸.

- Aksoy, P., & Baran, G. (2010). Review of studies aimed at bringing social skills for children in preschool period. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 9, 663-669.
- Asghari, F. and Ghasemi Jobaneh, R. (2014). Survey on the Relationship between Moral Intelligence and Religious Orientations with Marital Satisfaction among Married Teachers. *Family Counseling and Psychotherapy*, 4(1), 65-85. [In Persian].
- Bahrani, M A., Asami M., Fatehpanah, A., Dehghani Tafti, A., Ahmadi Tehrani, G. (2012). Moral intelligence status of the faculty members and staff of the Shahid Sadoughi University of Medical Sciences of Yazd. *IJMEHM*. 5 (6) :81-95. [In Persian].
- Barghi, I. (2021). The Necessity of education Aesthetic Knowledge: Its Position in the Elementary Sixth Grade Reading Book Curriculum. *Education Strategies in Medical Sciences*, 13(6), 608-617.
- Borba, M. C., & Villarreal, M. E. (2005). *Humans-with-media and the reorganization of mathematical thinking: Information and communication technologies, modeling, visualization and experimentation* (Vol. 39). Springer Science & Business Media.
- Boyras, C., & Türkcan, B. (2021). Development of a Primary School Teacher on Philosophy with Children: An Action Research. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 13(4).
- Çakiroğlu, A., & Yildiz, D. G. (2023). Research of the Usage of Creative Drama Method In 7th Grade English Teaching in Terms of Student Attitudes and Opinions. *Academic Knowledge*, 6(2), 136-149.
- Daniel, M. F. (2021). In the Footsteps of Matthew Lipman: Dialogue among Peers and Dialogical Thinking. *Analytic Teaching and Philosophical Praxis*, 41(1), 62-79.
- Dondlinger, M. J., & Wilson, D. A. (2012). Creating an alternate reality: Critical, creative, and empathic thinking generated in the Global Village Playground capstone experience. *Thinking Skills and Creativity*, 7(3), 153-164.
- Efiliti, E., & Akmatolieva, A. (2022). The effect of creative drama course in the preschool period on the development of children's self-confidence: views of families and teachers. *Revista Conrado*, 18(85), 45-52.
- Erbay, F., & Doğru, S. S. Y. (2010). The effectiveness of creative drama education on the teaching of social communication skills in mainstreamed students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 4475-4479.
- Farrokhi, H., Mostafapour, V., Sohrabi, F. The Effectiveness of Teaching Based on Theory of Mind and Social Skills Training on Symptoms of Children with Conduct Disorder. *J Child Ment Health* 2017; 4 (2) :14-24. [In Persian].
- Ferguson, J. P., Tytler, R., & White, P. (2022). The role of aesthetics in the teaching and learning of data modelling. *International Journal of Science Education*, 44(5), 753-774.
- Göktürk, Ö., Çaliskan, M., & Öztürk, M. S. (2020). The Effects of Creative Drama Activities on Developing English Speaking Skills. *Journal of Inquiry Based Activities*, 10(1), 1-17.
- Güryay, B. (2014). Creative Drama: A Way to Understand Shakespeare?. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 1127-1131.

- Hong, R., & Hong, Y. (2022). Experience, imagination and integration: Creative drama for values education. *Sustainability*, 14(18), 11113.
- Hong, R., & Hong, Y. (2022). Experience, imagination and integration: Creative drama for values education. *Sustainability*, 14(18), 11113.
- Kahrizeh M, Rezaeian Faraji H, Zandipour T.(2018). The Effect of Storytelling on Moral Intelligence and its Components in Primary School Female Students . *J Child Ment Health*; 5 (2) :72-82. [In Persian].
- Kahrizeh, M., Rezaeian Faraji, H., & Zandipour, T. (2018). The Effect of Storytelling on Moral Intelligence and its Components in Primary School Female Students. *Quarterly Journal of Child Mental Health*, 5(2), 72-82.
- Karagianni, L. A., & Papadopoulous, S. (2019). Museum experience through inquiry drama. *National Drama Research*, 10(1), 3-22.
- Kian, M., Ehsangar, H., & Izanloo, B. (2020). The effect of hidden curriculum on creativity and social skills: The perspective of elementary schools. *Journal of Social Behavior and Community Health*.
- Kiliçaslan, H., & Asasoglu, A. O. (2010). A research process with creative drama in interior architecture studies. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 9, 1462-1466.
- Koray, Ö. Z., Ahiskali, E. E., & Türkel, A. (2022). Is an online creative drama lesson possible? Preschool prospective teachers' opinions on the effectiveness of online creative drama lessons. *International Journal of Education and Literacy Studies*, 10(3), 121-128.
- Leng, L., & Gao, Z. (2020). The Development and Contextualization of Philosophy for Children in Mainland China: Based on Three Model Schools' Practice. *Teaching Philosophy*.
- Mirzaei, L. , Golizade, Z. and Samadi, Z. (2024). Meta-analysis of the effectiveness of teaching philosophy to children on students' cognitive skills. *Thinking and Children*, 15(1), 269-294. [In Persian].
- Nawrozi , W. , Karimian, H. and Talbi, B. (2023). The Effectiveness of teaching Philosophy for Children (P4C) on social Responsibility of Elementary primary Students. *Thinking and Children*, 13(2), 267-293. [In Persian].
- Nourbakhsh, Javad & Khairabadi, Mohammad Nabi. (2019). Study of the artistic and aesthetic aspects of the third grade mathematics textbook. *Progress in Basic Science Education*, 5(15), 39-47. [In Persian].
- Philip, Cam. (2005). *Intellectual Stories (1): Philosophical Explorations for Children*. Translated by Ehsaneh Bagheri. Tehran: Amir Kabir. [In Persian].
- Rezaei, A & Hafezi, A. (2012). Social Skills in Students with Intellectual Disabilities, Autism, Learning Disabilities and Normal Students. *JOEC* 2012; 11 (4) :363-374. [In Persian].
- Safipour A, Afhami R, Kian M. (2022). The Effect of Storytelling Teaching Methods and Creative Participatory Demonstration on Learning the Concepts of the Museum's Intangible Heritage by Primary School Students. *Journal of Theory and Practice in the Curriculum*, 10(20)T 427-474. [In Persian].

- Tokdemir, G. (2015). *Teaching vocabulary to young learners through drama* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Tomkins, A. (2009). "It was a great day when...": An exploratory case study of reflective learning through storytelling. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 8(2), 123-131.
- Ulubey, Ö. (2018). The Effect of Creative Drama as a Method on Skills: A Meta-Analysis Study. *Journal of Education and Training Studies*, 6(4), 63-78.
- Ünsal, B. (2005). İlköğretim ikinci kademe (6, 7, 8. sınıflar) Türkçe dersinde drama yönteminin çocukların dil ve anlatım becerilerine katkısı. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara*.
- Virtanen, A., & Tynjälä, P. (2022). Pedagogical practices predicting perceived learning of social skills among university students. *International Journal of Educational Research*, 111, 101895.
- Willis, A. (2022). *Effect of Animated Story Stimuli versus Static Story Stimuli on the Narratives of Elementary Students with Language Impairment* (Doctoral dissertation, Idaho State University).
- Worley, P. (2016). Philosophy and children. *The Philosophers' Magazine*, (72), 119-120.
- Wu, C. (2021). Training teachers in China to use the Philosophy for Children approach and its impact on critical thinking skills: A pilot study. *Education Sciences*, 11(5), 206.
- Yousefian Ahari, P., Ranjdoust, S. and Azimi, M. (2022). Content Analysis of Fourth Grade Textbooks Based on the Components of Philosophy for Children Curriculum and Spiritual Intelligence. *The Journal of New Thoughts on Education*, 18(3), 203-228. [In Persian].
- Zeighami Mohammadi, S., Tajvidi, M, Ghazizadeh, S. (2014). The relationship between spiritual well-being with quality of life and mental health of young adults with beta-thalassemia major. *Sci J Iran Blood Transfus Organ*; 11 (2) :147-154. [In Persian].
- Zhang, X. (2022). A Teaching Model Combining Aesthetic Education and Action Education Based on Cluster Mining under the Background of Big Data. *Wireless Communications and Mobile Computing*, 2022(1), 7524075.
- Zobdeh, A., Moradimokhles, H., Shahmoradi, M. and Rashidi, S. (2023). The Effect of a Creative Drama Environment Based on Janasen's Constructivism Model on Problem-solving Strategies of ADHD Children. *Theater*, 10(2), 77-86. [In Persian].